

9. *Зайцева З. І.* Вчені архівні комісії — складова частина української науки кінця XIX — початку XX ст. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: librar.org.ua/sections_load.php?s=history&id

10. Український археографічний щорічник. — К.: Наук. думка, 1992. — Вип. 1. — Т. 4.

11. *Стрижова І. А.* Історичні умови та напрямки пам'яткоохоронних досліджень кінця XIX — початку XX ст. / І. А. Стрижова // Катеринославська вчена архівна комісія. Історія і культура Придніпров'я: Зб. наук. праць. — К., 2009. — С. 325.

12. *Синявский А.* Археологические находки у Екатеринослава и раскопки на Мандриковке // ЛЕУКА. — 1911. — Вип. 7. — С. 125–133.

13. Листи І. Ф. Саламахи // Епістолярна спадщина академіка Д. І. Яворницького: Листи музейних діячів до Д. І. Яворницького. — Дніпропетровськ, 2005. — Вип. 3. — С. 239–240.

14. Об экскурсиях Екатеринославской ученой архивной комиссии // ЛЕУАК. — 1915. — Вып. 10. — С. 366–369.

Отримано 11.11.2013 р.

УДК 34:502:613

О. М. Шамич,
кандидат педагогічних наук

ПОНЯТТЯ ТА СТРУКТУРА ПРИРОДНОГО ПРАВА ЛЮДИНИ НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я

Стаття розкриває структуру природного права людини на охорону здоров'я і значення понять «право людини на охорону здоров'я», «здоров'я» та «охорона здоров'я».

Здоров'я є природним благом, елементом, складником антропої природи людини, яким вона наділяється від народження. Тобто, з одного боку, стан здоров'я залежить від природно закладених характеристик людини, що складаються на момент народження людини, а з іншого, — визначається під впливом соціальних факторів, спадкових, природних чинників та економічних і політичних умов, що є у державі.

Вирішення конкретних питань про права й свободи людини належить до внутрішньої компетенції держави. Орієнтація України на інтеграцію до Європейського Союзу, вступ до Ради Європи та ратифікація нею низки європейських конвенцій відкривають для нашої держави нові можливості долучитись до найбільш прогресивних надбань людства, зокрема у гуманітарній сфері, але одночасно ставлять вимоги щодо досягнення Україною високого рівня забезпечення і захисту прав людини та виконання нею взятих на себе міжнародно-правових зобов'язань. Таким чином, міжнародно-правове визнання права людини на охорону здоров'я безпосередньо впливає на характер взаємовідносин суспільства та особи, на процес забезпечення цього права у кожній конкретній державі.

Аналіз міжнародно-правових актів дає можливість зробити висновок, що структурними елементами права людини на охорону здоров'я як загальносоціального (природного) права людини є такі можливості: життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, який є необхідним для підтримання здоров'я; заборона катування чи жорстокого, нелюдського або принижуючого гідність поводження чи покарання, зокрема, особу не може бути без її вільної згоди піддано медичним чи науковим досліддам; зниження рівня мертвонароджуваності та дитячої смертності й здорового розвитку дитини; покращення всіх аспектів гігієни зовнішнього середовища і гігієни праці у промисловості; запобігання і лікування епідемічних, ендемічних, професійних та інших хвороб і боротьба з ними; медична допомога; консультативні й просвітницькі послуги; справедливі й сприятливі, безпечні та здорові умови праці; охорона материнства; захист дітей і молоді у сфері охорони здоров'я.

Ключові слова: здоров'я, охорона здоров'я, права людини.

Вступ.

Права та свободи людини і громадянина, їх генезис і здійснення є одними з одвічних проблем розвитку людства. Ці питання були ключовими протягом багатьох тисячоліть і залишаються в авангарді проблем, що хвилюють дослідників нашого часу.

Важливість та актуальність питань щодо феномена прав людини не потрібно доводити [3], оскільки права людини – це невід’ємне, невідчужуване досягнення людської цивілізації [15], складне багатомірне явище, що має еволюційний характер [12], їх генезис, соціальні корені, призначення – одна з «вічних» проблем соціально-культурного розвитку людства, що пройшла через тисячоліття і незмінно знаходиться у центрі уваги політичної, правової, етичної, філософської і релігійної думки [13].

Слід повернути увагу до дискусійності окремих аспектів питання щодо проголошення права, яке передбачає одну з найвищих соціальних цінностей – здоров’я. У науковій літературі дебатується визначення (формулювання) права людини, яке покликане забезпечувати вказане благо (цінність). З одного боку, вживається терміносполучення – право на здоров’я, з іншого, – право на охорону здоров’я. Аналіз доступних міжнародно-правових актів дав змогу виявити використовувані дефініції цього права, зокрема: право на такий життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, який є необхідним для підтримання здоров’я (ч. 1 ст. 25 Загальної декларації прав людини) [6], право на найвищий досяжний рівень фізичного і психічного здоров’я (ч. 1 ст. 12 Міжнародного пакту про економічні, соціальні й культурні права) [11], право на охорону здоров’я (п. «е» ч. 4 ст. 5 Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації) [10], право на охорону здоров’я (ст. 11 Європейської соціальної хартії) [5], право на користування найбільш досконалими послугами системи охорони здоров’я і засобами лікування хвороб та відновлення здоров’я (ч. 1 ст. 24 Конвенції про права дитини) [8], право на охорону власного здоров’я у тій мірі, у якій це дозволяють засоби профілактики, що існують, й лікування хвороб і повинна мати можливість досягти найвищого для себе рівня здоров’я (п. 1.6. ч. 1 Декларації про політику у сфері дотримання прав пацієнта у Європі) [4]. У жодному проаналізованому акті безпосередньо терміносполучення право на здоров’я не вживається. У той же час дослідження наукової літератури виявляє плюралізм позна-

чення цього права. Так, на думку З. Гладуна, М. Малєїної, Р. Стефанчука, А. Зелінського тощо, одним із природніх прав людини є право на здоров'я, інші автори (В. Акопов, С. Дюжиков, Є. Маслов, А. Савицька, А. Юнусов та інші) дотримуються позиції про те, що людина має природне право на охорону здоров'я. У наукових джерелах також трапляються випадки використання авторами обох термінів, а саме А. Глашевим, А. Тихомирвим.

Результати дослідження.

Здоров'я є природним благом, елементом, складником антропної природи людини, яким вона наділяється від народження. Тобто, з одного боку, стан здоров'я залежить від природно закладених характеристик людини, що складаються на момент народження людини, а з іншого, — визначається під впливом соціальних факторів, спадкових, природних чинників та економічних і політичних умов, що є у державі.

Коли йдеться про природне право на здоров'я, яким від народження мають бути наділені всі, то відразу «зупиняє» нас така «перепона» як вроджені патології (внутрішніх органів, опорно-рухового апарату тощо), аномалії, немовлята, які народжуються вже інфікованими (ВІЛ, вірусний гепатит), спадкові вроджені хвороби (хвороба Дауна, гемофілія, муковісцидоз). У цьому випадку немає підстав стверджувати те, що такі особи мають природне право на здоров'я, яким однаковою мірою наділені всі з моменту народження. А рівність і загальність, як відомо, є неодмінними засадами сучасної концепції прав людини (А. Азаров, Л. Глухарьова, С. Добрянський, П. Рабінович). У цьому аспекті не всі люди характеризуються рівністю щодо володіння таким благом як здоров'я.

Серед природних, невід'ємних, невідчужуваних і непорушних прав людини одним із визначальних є право людини на охорону здоров'я. Воно гарантує кожній людині як члену громадянського суспільства невтручання держави у сферу її особистого і сімейного життя, захист її життя та здоров'я, особисту недоторканність й безпеку тощо. Право людини на охорону здоров'я забезпечує особисту свободу, незалежність і самостійність особи,

гарантує життя і захист від будь-яких форм насильства, жорстокого й такого, що принижує людську гідність ставлення. Це право індивідуалізує людину та сприяє особистій свободі, тобто можливості безперешкодного вибору різних варіантів поведінки у межах соціальних відносин, що є однією з умов активної життєдіяльності людини.

Дуже важливим питанням при з'ясуванні поняття і змісту права людини на охорону здоров'я є об'єкт цього права — здоров'я.

Життя і здоров'я — найвищі первинні соціальні цінності, на основі яких формуються, визначаються й оцінюються всі інші орієнтири і блага сучасного суспільства, і які відображають біосоціальне буття людини. Визнання здоров'я як важливої гуманітарної цінності означає повагу до прав людини, а також рівність і соціальну справедливість. Здоров'я є природним, невідчужуваним і невід'ємним благом, без якого у тій чи іншій мірі втрачають значення інші цінності, оскільки нездорова людина так чи інакше обмежена у своїй фізіологічній і соціальній активності, у спілкуванні, у побуті, у виборі місця проживання, в освіті і трудовій діяльності тощо. Здоров'я є однією з найважливіших потреб і прагнень людини, однією з цілей розвитку суспільства, прогрес якого нерозривно пов'язаний з цим благом.

Здоров'я є важливим соціальним та економічним чинником, від рівня якого значно залежать економічні ресурси, фізичний, духовний і моральний потенціал суспільства. Велике значення здоров'я як вищого і природного блага обумовлює необхідність його охорони і захисту, зокрема й міжнародно-правового. Здоров'я людей є одним з найважливіших показників рівня соціально-економічного та екологічного благополуччя суспільства, його демографічного, духовно-культурного, політичного, наукового, біологічного та етичного потенціалу. Аналізоване благо є найбільш об'єктивним критерієм ефективності заходів на рівні законодавчого і виконавчих органів влади. Цей термін охоплює фізичні, психічні, духовні й соціальні аспекти життєдіяльності.

У різногалузевих наукових джерелах знаходимо безліч підходів до розуміння поняття «здоров'я». На сьогодні немає єдиного

загальноприйнятого наукового визначення поняття здоров'я людини. Найбільш поширеною є дефініція здоров'я людини, яка запропонована Всесвітньою організацією охорони здоров'я (далі — ВООЗ). У 1948 році у Преамбулі Статуту ВООЗ були закріплені 4 основоположні імперативи охорони здоров'я: 1) здоров'я — це стан повного фізичного, душевного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб і фізичних дефектів; 2) володіння найвищим досяжним рівнем здоров'я є одним з основних прав кожної людини без врахування ознак раси, релігії, політичних переконань, економічного чи соціального стану; 3) можливість користуватись усіма останніми досягненнями у сфері охорони здоров'я є одним з фундаментальних прав кожної людини; 4) держави несуть відповідальність за здоров'я своїх народів і зобов'язані застосовувати для його охорони необхідні соціальні, правові й медико-санітарні заходи [7].

Законодавче визначення поняття «здоров'я» можна розглядати як абсолютне здоров'я, яке дехто з дослідників розглядає як ідеальне здоров'я, що не існує в реальних умовах стану організму, а виступає як стандарт, до якого ми повинні прагнути, своєрідною точкою відліку.

Резюмуючи вищенаведене, можна запропонувати таке визначення цього терміну: здоров'я — це максимально досяжний та оптимальний фізичний і психічний стан людського організму, який є необхідним для забезпечення біологічного існування, здатності до тривалого активного життя й відтворення здорового покоління.

Для розкриття змісту права людини на охорону здоров'я, вважаємо за доцільне дати визначення поняття охорони здоров'я та розмежувати терміни «захист» і «охорона», що мають різне смислове навантаження у загальній теорії прав людини. Звичайно, поняття «охорона» і «захист» у багатьох аспектах співпадають. Але тим не менше є багато серйозних підстав, щоб зазначені поняття розділяти.

Незважаючи на етимологічну близькість, як зазначає О. Сосніна, юридична теорія розрізняє поняття охорони і захисту прав

людини [17]. Під охороною слід розуміти заходи, що здійснюються державними органами та громадськими організаціями до порушення прав людини, а також сприяють їх нормальній реалізації. Захист передбачає прийняття заходів конкретним органом, самою уповноваженою особою у випадку порушення права до його поновлення. Застосування термінів «захист» та «охорона» прав, свобод громадян і законних інтересів держави в однаковому значенні пояснюється тим, що законодавець їх використовує для позначення діяльності, яка полягає у забезпеченні дотримання прав і свобод людини та громадянина, а також інтересів держави, що охороняються законом. У юридичній науці існують різні підходи до розуміння самого поняття захист. Наприклад, М. Малейн [9] під захистом права розглядав систему норм, спрямованих на попередження правопорушень й усунення їх наслідків, при цьому заходи захисту поділяв на два види: одні з них спрямовані на попередження й усунення правопорушень (заходи захисту у вузькому розумінні), інші – заходи відповідальності за вчинення правопорушення.

А. Сергєєв [16] зазначає, що відповідно до традиції, що склалась, поняттям «охорона прав» охоплюється вся сукупність заходів, які забезпечують нормальний хід реалізації прав. Сюди належать заходи не лише правового, а й економічного, політичного, організаційного та іншого характеру, спрямовані на створення необхідних умов для здійснення суб'єктивних прав. У юридичній науці й законодавстві використовується і поняття охорони у вузькому значенні. У цьому випадку воно охоплює лише ті, передбачені законом заходи, що спрямовані на відновлення або визнання цивільних прав, захист інтересів у разі їх порушення або оспорювання. З метою усунення термінологічної плутанини, охорону у вузькому значенні слова прийнято називати захистом. М. Воробйов визначає охорону як конституційну засаду, принцип діяльності держави, а захист як діяльність суду щодо здійснення цього принципу в кожному конкретному випадку [2].

Поняття «захист прав» правильно визнається більш вузьким поняттям порівняно з «охороною прав». Необхідність у захисті прав і законних інтересів виникає у зв'язку з порушенням цих прав або зловживання ними, невиконання юридичних обов'язків тощо. Охорона ж досягається шляхом використання правових заходів, що забезпечують нормальний хід реалізації права, перетворення закладених у суб'єктивні права можливостей у реальність, прийняття правових заходів, які сприяють вільному здійсненню уповноваженою особою своїх прав і законних інтересів, й тим самим – попередженню правопорушень і причин, що їх породжують. Захист права пов'язується з діяльністю, що здійснюється у випадку порушення суб'єктивних прав. Охорона розглядається як більш широке порівняно з захистом права поняття, оскільки воно пов'язане із застосуванням не лише регулятивних за змістом норм, а й охоронних. Це поняття означає діяльність, що забезпечує належну реалізацію суб'єктивного права.

Резюмуючи вказані визначення охорони здоров'я, можна зробити висновки, що під цим поняттям розуміється система засобів, спрямованих на збереження, зміцнення, розвиток та, у випадку порушення, відновлення максимально досяжного рівня фізичного й психічного стану людського організму, які зобов'язані здійснювати органи державної влади й органи місцевого самоврядування, громадські організації, а також людина та населення як в інтересах кожної фізичної особи, так і суспільства загалом.

Аналіз загальнотеоретичної наукової літератури щодо визначення поняття природного права людини у сукупності з іншими аспектами дослідження цього питання дає можливість запропонувати наступне визначення права людини на охорону здоров'я як природного права: право на охорону здоров'я як загальносоціальне (природне) право людини – це можливість людини використовувати всі соціальні, насамперед державні, засоби, спрямовані на збереження, зміцнення, розвиток та, у випадку порушення, відновлення максимально досяжного рівня фізичного й психічного стану її організму.

Отже, виходячи з вищенаведеного, слід зробити такі висновки.

Грунтуючись на аналізі вищезазначених літературних джерел виявлено найбільш оптимальне формулювання терміносполучення, що позначає право людини, яке покликане забезпечити одну з найвищих цінностей — здоров'я, та обґрунтовано доцільність проголошення права людини на охорону здоров'я, а не права людини на здоров'я.

Проведено розмежування понять «здоров'я» та «охорона здоров'я», а також з'ясовано їх відмінність. Зокрема, здоров'я визначається як стан, що характеризується різними ознаками залежно від нормативної чи авторської позиції (відсутність патологічних змін, можливість по-різному здійснювати біологічні та соціальні функції тощо); а охорона здоров'я — як система різноманітних заходів, спрямованих на збереження, зміцнення, розвиток та відновлення здоров'я.

З метою визначення елементів системи права на охорону здоров'я, з'ясування змісту його складових елементів (можливостей), автором роботи проведено дослідження структури права людини на охорону здоров'я. Структура права на охорону здоров'я як загальносоціального явища розкривається через його закріплення у міжнародно-правових актах. Структура (лат. *structura*) — це внутрішня будова чогось, певний взаємозв'язок складових частин цілого. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови структура визначається як взаєморозміщення та взаємозв'язок складових частин цілого, будова [1]. Відповідно, структура права людини на охорону здоров'я як загальносоціального явища — це система тих можливостей (елементів), що відображають змістовну конкретизацію зазначеного права людини та зв'язки між ними. Структурні елементи права людини на охорону здоров'я як загальносоціального явища можна висвітлити, проаналізувавши міжнародно-правові акти з прав людини.

Як відомо, проблема прав людини сьогодні набула надзвичайної гостроти. І якщо раніше відносини у сфері реалізації, охорони і захисту прав людини регулювались переважно внутрішньо-державним правом, то зараз вони стали повноцінним об'єктом «опіки» права міжнародного. Визнання на міжнародному рівні

й закріплення у нормах міжнародного права посилює всезагальність та обов'язковість закладених у праві на охорону здоров'я людини вимог у межах усієї світової спільноти щодо всіх народів і держав світу. З моменту міжнародно-правового визнання права на охорону здоров'я людини як загальносоціальної категорії воно набуває нову, додаткову якість: воно стає міжнародно-правовим. Це означає, що відповідне право як загальносоціальна, «доюрідична» категорія набуває чітко виражене нормативно-правове начало, але не лише внутрішньодержавного, а й міжнародно-правового характеру.

Значення норм міжнародного права у сфері охорони здоров'я людини полягає у тому, що, з одного боку, вони зобов'язують держави світового співтовариства забезпечувати особі закріплені в міжнародно-правових актах права людини у сфері охорони здоров'я, а з іншого – гарантують індивіду право вимагати від держави виконання її міжнародних зобов'язань. Міжнародні угоди і пакти про права людини безпосередньо не надають відповідних прав індивідам. Вони встановлюють лише взаємні зобов'язання держав щодо забезпечення своїм громадянам певних прав та свобод.

Вирішення конкретних питань про права й свободи людини належить до внутрішньої компетенції держави. Орієнтація України на інтеграцію до Європейського Союзу, вступ до Ради Європи та ратифікація нею низки європейських конвенцій відкривають для нашої держави нові можливості долучитись до найбільш прогресивних надбань людства, зокрема в гуманітарній сфері, але одночасно ставлять вимоги щодо досягнення Україною високого рівня забезпечення і захисту прав людини та виконання нею взятих на себе міжнародно-правових зобов'язань [14]. Таким чином міжнародно-правове визнання права людини на охорону здоров'я безпосередньо впливає на характер взаємовідносин суспільства та особи, на процес забезпечення цього права у кожній конкретній державі.

Перед тим, як зробити відповідні висновки, слід звернутися до ст. ст. 27, 48, 49, 50 Конституції України, що відіграють досить велику роль при розгляді як прав і свобод людини загалом, так і при висвітленні проблемних питань, пов'язаних із правом людини на охорону здоров'я.

Так, відповідно до статті 27 Конституції України, кожна людина має невід’ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов’язок держави — захищати життя людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров’я, життя і здоров’я інших людей від протиправних посягань.

У статті 48 вищезгаданого нормативно-правового акту закріплено те, що кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім’ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло.

У свою чергу, у статті 49 Конституції України зазначено, що кожен має право на охорону здоров’я, медичну допомогу та медичне страхування. Охорона здоров’я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм. Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров’я медична допомога надається безоплатно; існуюча мережа таких закладів не може бути скорочена. Держава сприяє розвиткові лікувальних закладів усіх форм власності. Держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту, забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя.

І, нарешті, у статті 50 Конституції України сказано, що кожен має право на безпечне для життя і здоров’я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена.

Таким чином, слід зазначити, що у чинному законодавстві України, у нормативно-правовому акті, який має найвищу юридичну силу, міститься досить міцне правове підґрунтя щодо права людини на життя та охорону здоров’я.

Аналіз міжнародно-правових актів дає можливість зробити висновок, що структурними елементами права людини на охорону здоров’я як загальносоціального (природного) права людини є такі можливості:

1) життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, який є необхідним для підтримання здоров'я (ст. 25 Загальної Декларації прав людини; п. 1 ст. 11 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права);

2) заборона катування чи жорстокого, нелюдського або принижуючого гідність поводження чи покарання, зокрема, особу не може бути без її вільної згоди піддано медичним чи науковим дослідом (ст. 7 Міжнародного пакту про громадянські й політичні права, ст. 5 Загальної Декларації прав людини; ст. 3¹ Конвенції про захист прав людини та основних свобод);

3) зниження рівня мертвонароджуваності та дитячої смертності й здорового розвитку дитини (п. «а» ст. 12 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права; п. «а» ст. 24 Конвенції про права дитини);

4) покращення всіх аспектів гігієни зовнішнього середовища і гігієни праці у промисловості (п. «б» ст. 12 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права; п. «е» ст. 24 Конвенції про права дитини);

5) запобігання і лікування епідемічних, ендемічних, професійних та інших хвороб і боротьба з ними (п. 1, 3 ст. 11 Європейської соціальної хартії);

6) медична допомога (п. «д» ст. 12 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права; ч. 1 ст. 24 Конвенції про права дитини; ст. 13 Європейської соціальної хартії);

7) консультативні й просвітницькі послуги (п. «і» ст. 24 Конвенції про права дитини; п. 2 ст. 11 Європейської соціальної хартії);

8) справедливі й сприятливі, безпечні та здорові умови праці (ст. 23 Загальної Декларації прав людини; ст. 7 Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права; ст. ст. 2, 3 Європейської соціальної хартії);

9) охорона материнства (п. 2 ст. 10 Міжнародного пакту про економічні, соціальні й культурні права; п. «д» ст. 24 Конвенції про права дитини; ст.ст. 8, 17 Європейської соціальної хартії);

10) захист дітей і молоді у сфері охорони здоров'я (п. 3 ст. 10 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права; ст. 24 Конвенції про права дитини; ст.ст. 7, 17 Європейської соціальної хартії).

Вказані складові елементи можемо класифікувати з урахуванням певних критеріїв:

а) за значенням для їх носія:

– основні, тобто ті, що безпосередньо пов'язані з правом людини на охорону здоров'я, зокрема, життєвий рівень, який є необхідним для підтримання здоров'я; запобігання і лікування епідемічних, ендемічних, професійних та інших хвороб і боротьби з ними тощо;

– додаткові, тобто опосередковано пов'язані з правом на охорону здоров'я, наприклад, заборона катувань чи жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність поведження чи покарання, зокрема, особу не може бути без її вільної згоди піддано медичним чи науковим досліддам; справедливі, безпечні й здорові умови праці та інші;

б) за суб'єктним складом:

– загальні, тобто необхідні будь-якій категорії людей, зокрема, життєвий рівень, який є необхідним для підтримання здоров'я; найвищий досяжний рівень фізичного і психічного здоров'я; медична допомога тощо;

– спеціальні, тобто можливості окремих категорій (дітей, матерів тощо), а саме, охорона материнства; скорочення смертності народжуваності та дитячої смертності й здорового розвитку дитини та інші.

Узагальнюючи проаналізоване, можемо зробити такі висновки:

1. Право людини на охорону здоров'я як загальносоціальне (природне) явище – це можливість людини використовувати усі соціальні, насамперед державні, засоби, спрямовані на збереження, зміцнення, розвиток та, у випадку порушення, відновлення максимально досяжного рівня фізичного та психічного стану її організму.

2. Здоров'я — це максимально досяжний та оптимальний фізичний і психічний стан людського організму, який є необхідним для забезпечення біологічного існування, здатності до тривалого активного життя й відтворення здорового покоління.

3. Охорона здоров'я — це система засобів, спрямованих на збереження, зміцнення, розвиток та, у випадку порушення, відновлення максимально досяжного рівня фізичного й психічного стану людського організму, які зобов'язані здійснювати органи державної влади й органи місцевого самоврядування, громадські організації, а також людина та населення як в інтересах кожної фізичної особи, так і суспільства загалом.

4. Структура права людини на охорону здоров'я як загально-соціального явища — це система тих можливостей (елементів), що відображають змістовну конкретизацію зазначеного права людини та зв'язки між ними.

5. Міжнародно-правові стандарти у сфері охорони здоров'я — це вміщені у міжнародно-правових актах принципи й норми, що визначають зміст та обсяг прав людини у сфері охорони здоров'я і слугують юридичними або морально-політичними нормативами для національної політики у цій сфері.

6. Ознаками стандартів у сфері охорони здоров'я є обґрунтованість, реальність, надійність, чітка визначеність, дієвість, а об'єктами стандартизації — права та обов'язки пацієнтів, медичних і фармацевтичних працівників, населення у даній галузі, медична інформація, медична документація і звітність, управління та організація охорони здоров'я, лікарські засоби, медична допомога, медичні послуги тощо.

Здоровье является естественным благом, элементом, частью антропной природы человека, которым она наделяется от рождения. То есть, с одной стороны, состояние здоровья зависит от заложенных природой характеристик человека, которые состоят на момент рождения, а с другой — определяется под влиянием социальных факторов, наследственных, природных факторов, экономических и политических условий, которые существуют в государстве.

Решение конкретных вопросов о правах и свободах человека относится к внутренней компетенции государства. Ориентация Украины на интеграцию в Европейский Союз, вступление в Совет Европы и ратификация ею ряда европейских конвенций открывают для нашего государства новые возможности приобщиться к наиболее прогрессивным достижениям человечества, в частности в гуманитарной сфере, но одновременно ставят требования по достижению Украиной высокого уровня обеспечения, защиты прав человека и выполнения ею взятых на себя международно-правовых обязательств. Таким образом, международно-правовое признание права человека на охрану здоровья напрямую влияет на характер взаимоотношений общества и личности, на процесс обеспечения этого права в каждом конкретном государстве.

Анализ международно-правовых актов позволяет сделать вывод, что структурными элементами права человека на охрану здоровья как общесоциального (природного) права человека является: жизненный уровень, включая пищу, одежду, жилище, медицинский уход и социальное обслуживание, необходимое для поддержания здоровья; запрет пыток и жестокого, бесчеловечного или унижающего достоинство обращения или наказания, в частности, лицо не может, без его свободного согласия, подвергаться медицинским или научным опытам; снижение уровня мертворождаемости, детской смертности и здорового развития ребенка; улучшения всех аспектов гигиены внешней среды и гигиены труда в промышленности; предотвращение и лечение эпидемических, эндемических, профессиональных и иных болезней и борьба с ними; медицинская помощь; консультативные и просветительские услуги; справедливые и благоприятные, безопасные и здоровые условия труда; охрана материнства, а также защита детей и молодежи в сфере здравоохранения.

Ключевые слова: здоровье, здравоохранение, права человека.

The article exposes the structure of absolute law of man on a health care and exposes the value of concepts «Human right on a health care», «health» and health «protection».

Health is a natural boon element anthropic component of human nature, which is endowed by nature. That is, on the one hand, the state of health depends on the inherent characteristics of human nature, consisting at the time of birth, and on the other — is determined under the influence of social factors, genetic, environmental factors, and economic and political conditions that are in the state.

Address specific issues of the rights and freedoms belong to the domestic jurisdiction of states. Focusing on the integration of Ukraine into the European Union 's accession to the Council of Europe and the ratification of a number of European conventions open for our country new opportunities to join the most progressive achievements of mankind, especially in the humanitarian field, but also put demands on Ukraine achieve a high level of security and protection of human rights and fulfilment of assumed obligations under international law. Thus international legal recognition of the human right to health has a direct impact on the nature of relations between society and individuals in the process of securing this right in any given state.

Analysis of international instruments makes it possible to conclude that the structural elements of the human right to health care as a general social (natural) rights have the following options: standard of living, including food, clothing, housing and medical care and necessary social services, is adequate for the health; the prohibition of torture or cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, in particular, shall be subjected without his free consent to medical or scientific experimentation; reducing stillbirth and infant mortality and healthy child development and improvement of all aspects of care of the environment and occupational health industry; prevention and treatment of epidemic, endemic, occupational and other diseases and their control; medical care; counseling and educational services; just and favorable, safe and healthy working conditions; maternity protection; protection of children and young people health care.

Key words: health, health protection, human rights.

Список літератури

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: Перун, 2004. – 1208 с.
2. *Воробьев М. К.* Охрана гражданских прав – конституционный принцип советского государства // Проблемы действия и совершенствования советского гражданского процессуального законодательства: Межвузовский сборник научных трудов. – Свердловск, 1982. – С. 24.
3. *Глухарева Л. И.* Права человека в современном мире (социально-философские основы и государственно-правовое регулирование). – М.: Юристь, 2003. – 7 с.
4. Декларація про політику у сфері забезпечення прав пацієнта у Європі від 1994 р. // Права людини в системі взаємовідносин «лікар – пацієнт» у відкритому суспільстві. Серія «Бібліотека сімейного лікаря». – К.: Медицина України. – 2000. – Вип. 1. – 87 с.
5. Европейская социальная хартия: справочник (пер. с фр.) – М.: Международные отношения, 2000. – С. 171–173.
6. Загальна Декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. // Права людини: Міжнародні договори України, декларації, документи / Упоряд. Ю. К. Качуренко. – 2-е вид. – К.: Юрінформ, 1992. – 22 с.
7. *Иваненко В. А., Иваненко В. С.* Социальные права человека и социальные обязанности государства: международные и конституционные правовые аспекты. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2003. – 129 с.
8. Конвенція про права дитини від 1989 року // Права людини: Міжнародні договори України, декларації, документи / Упоряд. Ю. К. Качуренко. – 2-е вид. – К.: Юрінформ, 1992. – С. 123–146.
9. *Малеин Н. С.* Гражданский закон и права личности в СССР. – М.: Юридическая литература, 1981. – С. 192–193.
10. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1965 р. // Права людини: Міжнародні договори України, декларації, документи / Упоряд. Ю. К. Качуренко. – 2-е вид. – К.: Юрінформ, 1992. – 79 с.
11. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 1966 року // Права людини: Міжнародні договори України, декларації, документи / Упоряд. Ю. К. Качуренко. – 2-е вид. – К.: Юрінформ, 1992. – С. 36–58.
12. *Наливайко О. І.* Теоретико-правові проблеми захисту прав людини: Автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. – К., 2002. – С. 1.
13. Проблемы общей теории права и государства: Учеб. для вузов / Под общ. ред. чл.-кор. РАН, д.ю.н., проф. В. С. Нерсисянца. – М.: Изд. группа «НОРМА-ИНФРА», 1999. – С. 4.
14. *Рабинович П. М., Федик С. Є.* Особливості тлумачення юридичних норм щодо прав людини (за матеріалами практики Європейського суду з прав лю-

дини) // Праці Львівської Лабораторії прав людини і громадянина Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Академії правових наук України. Серія I. Дослідження та реферати / Редкол.: П. Рабінович (гол. ред.) та ін. – Львів: Астрон, 2004. – Вип. 5. – С. 3.

15. *Рожнов В. И.* Проблемы глобализации и права человека // Материалы межвузовской научно-практической конференции, посвященной 54-й годовщине со дня принятия Всеобщей декларации прав человека «Права человека: история и современность». – М.: Изд-во МГУ, 2003. – 59 с.

16. *Сергеев А.* Профессия врача: юридические основы. – К.: Выща школа, 1988. – 124 с.

17. *Сосніна О. В.* Удосконалення юридичного механізму захисту прав людини // Матеріали II регіональної наукової конференції «Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні» (лютий 1996 р.) – Львів, 1996. – С. 41–45.

Отримано 05.03.2013 р.

УДК 37.046.016(430)

І. С. Ожема,
магістр з перекладу

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА; ШКІЛЬНЕ ТА ПРОФЕСІЙНЕ НАВЧАННЯ ІНВАЛІДІВ У ФРН

Статтю присвячено вивченню організації навчання осіб з фізичними вадами здоров'я у ФРН. Розглянуто тексти важливих Законів, а також друковані публікації федерального відомства. Подано важливі адреси і телефони, куди слід звертатися за допомогою та консультацією, зокрема Федерального міністерства праці та соціального захисту. Автором запропоновано рекомендації щодо покращення інтеграції інвалідів у суспільне життя України.

Ключові слова: соціальний кодекс, право на навчання і працю, інтеграційний процес, «Порадник для людей з інвалідністю».